

استانداردسازی سیاهه ابراز خشم صفت - حالت ۲ اسپیلبرگر برای دانشجویان ایرانی

محمد خدایاری فرد^۱، مسعود غلامعلی لواسانی^۲، *سعید اکبری زردخانه^۳، سمیه لیاقت^۴

چکیده

هدف: باتوجه به دارا بودن قابلیت بالای پژوهشی و درمانی سیاهه ابراز خشم صفت - حالت ۲ اسپیلبرگر، پژوهش حاضر با هدف بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی و هنجاریابی آن در جمعیت دانشجویان ایرانی انجام یافت.

روش بررسی: در این تحقیق توصیفی - پیمایشی، که از نوع ابزارسازی و اعتبارسنجی است، گروه نمونه مورد مطالعه ۱۱۴۰ نفر از دانشجویان دختر و پسر دانشگاه تهران بودند که به شیوه خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شده و با استفاده از ابزارهای سیاهه ابراز خشم صفت - حالت ۲ اسپیلبرگر و یکی از ابزارهای مقیاس خشم چند بعدی، مقیاس خصومت مهار شده افراطی، پرسشنامه شادکامی آکسفورد، سیاهه هوش هیجانی و یا سیاهه شخصیتی نئو مورد روانسنجی و پرسش قرار گرفتند. داده‌های حاصل با استفاده از محاسبه ضریب همبستگی پیرسون و آلفای کرونباخ و روش آماری تی مستقل مورد تحلیل قرار گرفت. یافته‌ها: دختران و پسران در اکثر خرده مقیاسهای خشم صفت - حالت تفاوتی نداشتند. ضرایب همبستگی بین اغلب خرده مقیاسهای خشم صفت - حالت و همچنین ضرایب همبستگی بین خرده مقیاسهای خشم صفت - حالت با مقیاسهای موازی معنادار بود ($P < 0/05$). همچنین میانگین کلیه خرده مقیاسهای خشم صفت - حالت در دو گروه دارای هوش هیجانی بالا و پایین تفاوت معناداری داشت ($P < 0/05$). تحلیل عاملی نمایانگر وجود عوامل چندگانه همسان با فرم اصلی در هر یک از بخش‌های سیاهه خشم صفت - حالت است.

نتیجه‌گیری: سیاهه ابراز خشم صفت - حالت ۲ اسپیلبرگر از روایی و اعتبار مناسبی جهت سنجش خشم در جوانان ایرانی برخوردار است. لذا از این سیاهه می‌توان به عنوان ابزاری جهت سنجش خشم صفت و حالت در پژوهش‌ها و مجموعه‌های بالینی استفاده نمود.

کلید واژه‌ها: سیاهه ابراز خشم / خشم صفت / خشم حالت / اسپیلبرگر / ویژگی‌های روان‌سنجی / هنجاریابی

- ۱- دکترای روان شناسی بالینی کودک، دانشیار دانشگاه تهران
- ۲- دکترای روان شناسی تربیتی، استادیار دانشگاه تهران
- ۳- دانشجوی دکترای سنجش و اندازه‌گیری، دانشگاه تهران
- ۴- دانشجوی دکترای سنجش آموزش، دانشگاه تهران

تاریخ دریافت مقاله: ۸۷/۳/۲۶

تاریخ پذیرش مقاله: ۸۸/۱۲/۸

*آدرس نویسنده مسئول:

تهران، خیابان جلال آل احمد، پل نصر، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران
تلفن: ۸۸۲۵۹۴۱۸

*E-mail: akbari76ir@yahoo.com

مقدمه

خشم یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین هیجان‌ها در زندگی انسان بوده و نقشی بسیار اساسی در زندگی بازی می‌کند. نظریه پردازان متعددی همچون تام کینز^۱ (۱۹۷۰)، پلاچیک^۲ (۱۹۸۰)، ایزارد^۳ (۱۹۸۰)، پنکسپ^۴ (۱۹۸۲)، اکمن^۵ (۱۹۸۴) و تراورتن^۶ (۱۹۸۴) خشم را در فهرست هیجان‌های اصلی انسان ذکر کرده‌اند. خشم در شمار پرشورترین هیجان‌هاست که می‌تواند به شیوه‌های گوناگون ایجاد شده و اثرات بسیاری بر ابعاد گوناگون جسمی و روانی داشته باشد (۱).

تجربه خشم همانند دیگر هیجان‌ها می‌تواند با متغیرهای گوناگون فردی مثل جنسیت (۲، ۳)، شخصیت (۴-۱۰) و ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی (۱۱، ۱۲) افراد مرتبط باشد.

نتایج بررسی‌ها بیانگر این است که مردان و زنانی که از ویژگی‌های مردانه^۷ بیشتری برخوردارند، تمایل بیشتری به برون‌ریزی خشم دارند (۳). همچنین وظیفه‌شناسی^۸، ثبات هیجانی^۹ و گشودگی^{۱۰} با ابراز خشم رابطه معکوس و با کنترل خشم رابطه مستقیم دارند. روان‌رنجورخویی و روان‌پریشی نیز با ابراز خشم رابطه مستقیم و با کنترل آن رابطه معکوس دارند (۷-۱۰). از سوی دیگر یافته‌های پژوهشی حاکی از ارتباط معکوس هوش هیجانی و خشم (۱۱) بوده و بیان شده که هوش هیجانی دانشجویان با ابراز خشم درونی و بیرونی رابطه معکوس و با کنترل درونی و بیرونی آن رابطه مستقیم دارد (۱۲، ۱۳). مطالعات در روانشناسی^{۱۱} مثبت نیز نشان داده‌اند خشم و خصومت، کیفیت زندگی پایین و اختلالات روان‌تنی را پیش‌بینی می‌کنند (۱۴) و بین خشم و شادکامی رابطه‌ی معکوس وجود دارد (۱۵).

از دلایل دیگر پرداختن به خشم، علاوه بر ارتباط آن با بسیاری از مؤلفه‌های سلامت جسمانی و روانی، در رنج بودن تعداد کثیری از افراد به سبب مشکلات مرتبط با خشم است (۱۶، ۱۷). از سوی دیگر، خشم در سبب‌شناسی بسیاری از اختلالات مهم روانی و جسمی دخیل است (۱۷، ۴).

با توجه به دلایل ذکر شده و اهمیت خشم در زندگی افراد، ارزیابی و اندازه‌گیری خشم از چندین دهه پیش از موضوعات مورد علاقه متخصصان روانشناختی بوده است. یکی از این شیوه‌ها، استفاده از ابزارهای خودگزارشی است. ارزیابی خشم با استفاده از ابزارهای خودگزارشی در دهه ۱۹۷۰ با مقیاس گزارش خشم خود^{۱۲} (۱۸، ۱۹) آغاز شد. بعد از آن سیاهه خشم^{۱۳} (۲۰) ساخته شد. سپس مقیاس خشم صفت - حالت^{۱۴} ایجاد گردید. این ابزار پس از پشت‌سر گذاردن تغییراتی، درحال حاضر تحت عنوان سیاهه خشم صفت - حالت اسپیلبرگر (۲۰۰۳) در دسترس است.

این سیاهه از زمان پیدایش و به سبب قابلیت کاربردهای پژوهشی و کلینیکی آن، در جوامع بسیاری از جمله سوئد (۳۶)، فرانسه (۳۷)، روسیه (۳۸)، هلند (۳۹)، و انگلستان (۴۰) ترجمه و ویژگی‌های روانسنجی آن مورد مطالعه قرار گرفته است. کلیه این مطالعات، مفهوم‌سازی مناسب، روایی و اعتبار قابل قبول (۳۷-۳۹) و قابلیت کاربرد جهانی آن را مورد تأیید قرار داده‌اند (۴۰، ۳۸).

اعتبار بازآزمایی^{۱۵} و همسانی^{۱۶} درونی خرده‌مقیاس‌های این ابزار بجز خرده‌مقیاس خشم حالت مناسب و روایی‌های ملاکی^{۱۷} و همزمان^{۱۸} آن همسو با پیشینه پژوهشی موجود و مورد انتظار گزارش شده است (۳۶، ۳۹، ۴۰). انجام تحلیل عاملی بر روی کل این ابزار بیان‌گر وجود حداقل سه عامل خشم حالت، خشم صفتی و جهت‌گیری^{۱۹} به‌خشم است (۳۶، ۳۸). تقریباً در کلیه مطالعات (۳۶، ۳۸-۴۰) انجام تحلیل‌های عاملی مجزا بر روی بخش‌های سه‌گانه نشان از وجود عوامل برابر با تعداد عوامل موجود در نسخه اصلی داشته‌است. البته در توزیع آیتم‌ها در عوامل تا حدودی تفاوت مشاهده می‌شود ولی این تفاوت‌ها قابل ملاحظه نیست (۳۷). در مجموع یافته‌هایی از این دست، این ابزار را به ابزاری دارای پشتوانه تجربی و پژوهشی تبدیل نموده‌است (۴۰، ۳۷، ۲۱) که در پژوهش‌های بسیاری مورد استفاده واقع شده‌است.

در ایران نیز پژوهش‌هایی برای استانداردسازی این ابزار صورت گرفته است (به عنوان نمونه ۳۲) ولی کلیه این پژوهش‌ها بر روی ویرایش‌های قبلی این ابزار و اکثر آنها در جمعیت‌های بسیار محدود انجام شده‌است. همچنین در این مطالعات ویژگی‌های روایی و شیوه‌های اعتباریابی مختصری مدنظر بوده‌است. از همه مهمتر این‌که استخراج جداول هنجاری قابل استفاده در پژوهش، محیط‌های درمانی و توانبخشی در این مطالعات مورد غفلت واقع شده است. بدین سبب سیاهه خشم صفت - حالت اسپیلبرگر (۲۰۰۳) جهت استانداردسازی و استخراج هنجارهای جنسیتی مختص هر یک از خرده‌مقیاس‌ها انتخاب شد.

1- Tomkins	2- Plutchik
3- Izard	4- Panksepp
5- Ekman	6- Trevarthen
7- masculine	8- consciousness
9- emotional stability	10- openness
11- positive psychology	12- Anger Self Report (ASR)
13- Anger Inventory (AI)	14- State- Trait Anger Scale (STAS)
15- test- retest	16- internal consistency
17- criterion	18- concurrent
19- direction of anger	

روش بررسی

این تحقیق توصیفی - پیمایشی از نوع ابزارسازی و اعتبارسنجی است. جامعه آماری پژوهش حاضر را تمام دانشجویان دانشگاه تهران تشکیل می‌دهند که در نیم‌سال دوم سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ در دانشکده‌های مختلف این دانشگاه به تحصیل مشغول بودند. حجم نمونه این پژوهش ۱۱۴۰ نفر است که به شیوه تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شد.

شیوه انتخاب اعضای نمونه بدین صورت بود که در ابتدا کلیه دانشکده‌های دانشگاه تهران به گروه‌های آموزشی علوم انسانی، فنی و مهندسی، علوم پایه و هنر تقسیم شد. سپس از بین دانشکده‌های هر گروه آموزشی (به عنوان خوشه‌های مرحله یکم)، دو دانشکده (به استثنای گروه هنر)، انتخاب شد. در ادامه با مراجعه به این دانشکده‌ها، انتخاب تصادفی کلاس‌ها (به عنوان خوشه‌های مرحله دوم) صورت گرفت. در هر کلاس نیز تعدادی از دانشجویان به تصادف انتخاب و از آنها خواسته شد که ابزارهای پژوهش را تکمیل کنند. البته این نکته لازم به ذکر است تکمیل پرسشنامه توسط افرادی صورت گرفت که توافق خود را جهت شرکت در آزمون اعلام نموده بودند.

ابزار اصلی جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش، مقیاس خشم صفت-حالت ۲ (۲۱) است. این ابزار پس از کسب اجازه از سازنده آن برای ترجمه و استفاده از آن در ایران از انگلیسی به فارسی برگردانده شد. سپس متن ترجمه شده در اختیار شش نفر از اساتید روانشناسی دانشکده روان‌شناسی دانشگاه تهران قرار گرفت تا مورد ارزیابی قرار گیرد. در مرحله بعد آزمون توسط سه متخصص زبان انگلیسی، از فارسی به انگلیسی برگردان مجدد شد. پس از رفع مشکلات در این مرحله، فرم نهایی به سازنده ابزار (اسپیلبرگر) ارسال و نظر ایشان در این خصوص خواسته شد. پیشنهادهای اصلاحی سازنده ابزار و نکات قوت و برجسته نسخه برگردان مجدد طی چندین نامه الکترونیکی برای مجری و همکاران ایشان اعلام کرد. کلیه این پیشنهادها بررسی و تا حد ممکن در برگردان فارسی اعمال شد.

در مرحله مطالعه مقدماتی^۱، فرم فارسی در اختیار ۱۰۰ دانشجوی کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشگاه تهران و تربیت معلم قرار داده شده و نظر آنان در خصوص پاسخ‌گویی به آزمون خواسته شد. در این مرحله مشکل چندانی به چشم نخورد. در مطالعه اصلی، در جریان جمع‌آوری داده‌ها، هر یک از افراد گروه نمونه در مجموع به دو آزمون پاسخ دادند؛ که یکی از آنها سیاهه خشم حالت-صفت و دیگری یکی از ابزارهای موازی بود. قرارگرفتن آزمون‌های موازی در کنار آزمون اصلی به گونه‌ای صورت گرفت که در هر دانشکده، هر یک از

آزمون‌های موازی با نسبت افراد همان دانشکده با کل گروه نمونه (تقریباً) برابر باشد.

در پژوهش حاضر که با هدف استانداردسازی سیاهه خشم حالت-صفت ۲ اسپیلبرگر انجام شد، بجز سیاهه خشم حالت-صفت از پنج ابزار موازی دیگر نیز جهت بررسی روایی‌های ملاکی^۲، همگرا^۳، واگرا^۴، افتراقی^۵، سازه^۶ استفاده شد. روایی محتوایی^۷ این آزمون نیز توسط اساتید و روایی صورتی^۸ آن توسط پاسخ‌دهندگان مورد تأیید قرار گرفت.

استفاده از ابزارهای موازی بدین شکل بود که هر یک از آزمودنی‌ها ضمن پاسخ‌گویی به سیاهه خشم حالت-صفت، به تصادف یکی دیگر از ابزارهای پژوهش را نیز تکمیل می‌نمودند. ابزارهایی که جهت بررسی انواع روایی مورد استفاده قرار گرفتند به تفکیک به شرح زیر هستند:

۱) سیاهه بروز خشم حالت- صفت اسپیلبرگر-۲: این سیاهه یک مقیاس مداد کاغذی است که برای گروه سنی ۳۵-۱۶ سال تهیه شده و دارای ۵۷ آیتم، شش مقیاس و پنج خرده مقیاس است. آیتم‌های سیاهه در سه بخش تنظیم شده‌اند:

بخش اول با عنوان «همین الان احساس می‌کنم» به اندازه‌گیری خشم حالت می‌پردازد که در آن آزمودنی‌ها شدت احساس خود را بر اساس یک مقیاس چهار گزینه‌ای از «به هیچ وجه=۱» تا «خیلی زیاد=۴» درجه بندی می‌کنند. این بخش ۱۵ آیتم را دربر دارد و شامل مقیاس خشم حالت^۹ (S-Ang) و خرده مقیاس‌ها است:

الف) احساس خشم‌گینانه (S-Ang/F)^{۱۰}، ب) تمایل به بروز کلامی خشم (S-Ang/V)^{۱۱}، ج) تمایل به بروز فیزیکی خشم (S-Ang/P)^{۱۲}.

بخش دوم با عنوان «معمولاً احساس می‌کنم» با ۱۰ آیتم برای سنجش خشم صفت اختصاص داشته و همانند بخش اول درجه بندی می‌شود. مقیاس خشم صفت^{۱۳} (T-Ang) دارای دو خرده مقیاس زیر است که هر یک از آیتم‌های زیر به دست می‌آیند: ۱- خلق و خوی خشم‌گینانه^{۱۴} (T-Ang/T)؛ ۲- واکنش خشم‌گینانه^{۱۵} (T-Ang/R):

بخش سوم با عنوان «معمولاً هنگام کفوری یا خشم‌گین شدن، چه واکنشی یا رفتاری دارم» بروز و کنترل خشم را می‌سنجد و شامل چهار مقیاس است که از آیتم‌های زیر تشکیل شده است:

1- pilot study	2- criterion
3- convergent	4- divergent
5- discriminant	6- construct
7- content	8- formal
9- Spielberger's State-Trait Anger Expression Inventory - 2 (STAXI-2)	
10- State Anger	11- State Anger/ Feeling
12- State Anger/ Verbal	13- State Anger/ Physical
14- Trait Anger	15- Trait Anger/ Temperament
16- Trait Anger/ Reaction	

۵) سیاهه هوش هیجانی^{۱۳}: شامل ۳۳ ماده است که توسط شاته و دیگران (۱۹۹۸؛ ۲۶) ساخته شده است. این مقیاس سه مقوله توانایی‌های سازشی شامل ادراک^{۱۴} هیجانی، نظم‌جویی^{۱۵} هیجانی و به‌کارگیری^{۱۶} هیجانی را در مقیاس لیکرت ۵ نقطه‌ای از نمره یک (کاملاً مخالف) تا نمره پنج (کاملاً موافق) می‌سنجد. اعتبار این مقیاس به روش ضریب آلفای کرونباخ از ۰/۸۴ تا ۰/۹۰ (۲۷، ۲۶) و ضریب بازآزمایی آن به فاصله دو هفته، ۰/۷۸ گزارش شده است (۲۸). روایی مقیاس هوش هیجانی نیز از طریق سنجش همبستگی آن با سازه‌های مرتبط، کافی گزارش شده است (۳۰، ۲۶). در فرم فارسی این مقیاس آلفای کرونباخ پرسش‌های آن در مورد یک نمونه ۴۴۲ نفری از دانشجویان از ۰/۸۸ تا ۰/۹۱ محاسبه شد که نشانه همسانی درونی خوب آزمون است. ضریب آزمون - بازآزمون کل مقیاس ۰/۷۵ و زیرمقیاس‌های نظم‌جویی هیجان‌ها، وحدت‌بخشی هیجان‌ها و ارزیابی هیجان‌ها به ترتیب ۰/۷۲، ۰/۶۹ و ۰/۷۱ گزارش شده است. همبستگی حاصل از اجرای همزمان این مقیاس با مقیاس ناگویی خلقی تورنتو^{۱۸} (TAS)، فهرست سلامت روانی^{۱۹} (MHI) و بهزیستی روانی^{۲۰} (PWB) به ترتیب برابر با ۰/۵۷، ۰/۷۹، ۰/۳۷- بود. تحلیل عاملی نیز وجود ۳ عامل در این ابزار را آشکار کرد (۳۰).

۶) سیاهه شخصیتی نئو (فرم کوتاه ۶۰ آیتمی)^{۲۱}: سیاهه فرم کوتاه نئو که در برگزیده ۶۰ آیتم است، برای ارزیابی پنج عامل اصلی شخصیت (روان‌رنجورخوبی^{۲۲}، برون‌گرایی^{۲۳}، دلپذیر بودن^{۲۴} و وظیفه‌شناسی^{۲۵} و انعطاف‌پذیری) به‌کار می‌رود. روایی این مقیاس در مطالعات تأیید شده است. پایایی آزمون - بازآزمون پرسشنامه تجدیدنظر شده در نمونه ایرانی برای پنج عامل نیز بین ۰/۵۳ تا ۰/۷۱ به دست آمده است (۳۱). جهت تحلیل داده‌ها نسخه ۱۵ نرم‌افزار اس.پی.اس.اس. به‌کار برده شد. از روش‌های آماری نیز آزمون تی و ضریب همبستگی پیرسون جهت بررسی روابط بین متغیرها استفاده شد.

الف) بروز خشم بیرونی (بروز یافته) (AX-O)؛ ب) بروز خشم درونی (فرو خورده) (AX-I)؛ ج) کنترل خشم بیرونی (AC-O)؛ د) کنترل خشم درونی (AC-I). از این بخش در یک مقیاس چهاردرجه‌ای از «تقریباً هرگز=۱» تا «همیشه=۴» درجه بندی شده و ۳۲ آیتم را در بر می‌گیرد.

۲) مقیاس خشم چند بعدی^{۲۵}: این مقیاس یک آزمون ۳۰ آیتمی است که سیگل (۱۹۸۶) برای سنجش خشم ساخته است. سؤال‌های آزمون پنج بعد خشم انگیزشی، موقعیت‌های خشم انگیز، نگرش خصمانه، خشم بیرونی و خشم درونی را در مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت از نمره یک (کاملاً نادرست) تا نمره پنج (کاملاً درست) می‌سنجد. ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس خشم چند بعدی در پژوهش‌های خارجی مورد تأیید قرار گرفته است (۱۹). در فرم فارسی این مقیاس آلفای کرونباخ پرسش‌های هر یک از خرده مقیاس‌ها در مورد نمونه دانشجویی به ترتیب ۰/۸۸، ۰/۹۳، ۰/۷۹، ۰/۹۴ و ۰/۹۰ محاسبه شد. ضرایب همبستگی بین نمره‌ها در دو نوبت با فاصله دو هفته به ترتیب، $r=0/65$ ، برای خشم انگیزشی، $r=0/82$ ، برای موقعیت‌های خشم انگیز، $r=0/70$ ، برای نگرش خصمانه، $r=0/86$ ، برای خشم بیرونی $r=0/84$ و برای خشم درونی محاسبه شد که نشانه اعتبار بازآزمایی رضایت بخش مقیاس است (۲۲).

۳) مقیاس خصومت مهار شده افراطی^{۲۶}: این مقیاس سی و یک آیتم دارد و آیتم‌های این مقیاس طوری نمره‌گذاری شده که نمره‌های بالاتر نشان دهنده اشخاص خشن تر (با مهار افراطی) است. مرلند^{۲۷} (۱۹۵۸) ضریب‌های بازآزمایی دانشجویان مرد و زن را به ترتیب ۰/۷۲ و ۰/۵۶ گزارش کرد. ضریب‌های بازآزمایی در نمونه هنجاری MMPI-2^{۲۸} به ترتیب برای مردان و زنان ۰/۶۸ و ۰/۶۹ بود (۲۳).

۴) سیاهه شادکامی آکسفورد^{۲۹}: این ابراز را آرجیل^۱ و همکاران (۱۹۸۹) تهیه کرده‌اند و دارای ۲۹ آیتم است. آرجیل و همکاران ضریب آلفای ۰/۹۰ را با ۲۴۷ شرکت‌کننده گزارش کردند. فارنهام و بروینگ^{۱۱} (۱۹۹۰) آلفای ۰/۸۷ را با ۱۰۱ شرکت‌کننده و نور^{۱۲} (۱۹۹۳) با فرم کوتاه تری از آن آلفای ۰/۸۴ را گزارش کرده‌اند. آلفای کرونباخ و ضریب دو نیمه کردن فرم فارسی آزمون در نمونه دانشجویی به ترتیب، برابر با ۰/۹۳ و ۰/۹۱ گزارش شده است. روایی صوری و سازه این آزمون نیز مورد تأیید واقع شده است (۲۴). انجام تحلیل عوامل بر روی داده‌های حاصل از این مقیاس نشان از وجود ۵ عامل خشنودی از زندگی، خلق مثبت، سلامت، کارآمدی و عزت نفس در آن بود که این پنج عامل روی هم توانست ۵۷ درصد واریانس کل داده‌ها را تبیین کنند. آلفای کرونباخ عوامل پنجگانه نیز به ترتیب ۰/۸۹، ۰/۸۴، ۰/۸۱، ۰/۶۸، ۰/۵۸ گزارش شده است (۲۵).

1-Anger Expression- Out	2-Anger Expression- In
3-Anger Control- Out	4-Anger Control- In
5-Multi- dimensional Anger Inventory (MAI)	
6-Overcontrolled- Hostility Scale (O-H)	
7-Moreland	
8-Minnesota Multiphasic Personality Inventory-23	
9-Oxford Happiness Inventory(OHI)	
10-Argyle	11-Furnham & Brewing
12-Nour	13-Emotioal Intelligence inventory
14-perception	15-regulation
16-utilization	17-validity
18-Toronto Alexithymia Scale	19-Mental Health Inventory
20-Psychological Well-Being	
21-NEO- AC personality Inventory(short form - 60item)	
22-neuroticism	23-extraversion
24-agreeableness	25-conscientiousness
26-openness	

یافته‌ها

گروه نمونه مورد مطالعه تعداد ۱۱۴۰ نفر دانشجوی دختر و پسر دانشگاه تهران (با میانگین سنی ۲۱/۹۲ و انحراف معیار ۲/۸۹) بود. از این تعداد ۵۵۴ نفر دختر (۴۸/۶ درصد) و ۵۸۶ نفر پسر (۵۱/۴۰ درصد) بودند که ۱۰۸۰ نفر آنها مجرد (۹۴/۷ درصد) و محل تولد ۱۰۸۱ نفر از آنها شهر (۹۴/۸۰ درصد) بود. در این گروه، دانشجویان علوم انسانی به تعداد ۲۷۴ نفر (۲۴ درصد) دارای بالاترین فراوانی و گروه هنر به تعداد ۱۲۷ نفر (۱۱/۱ درصد) دارای کمترین فراوانی بود. مقاطع تحصیلی این دانشجویان اکثراً کارشناسی به تعداد ۸۴۴ نفر (۷۴ درصد) و سهمیه پذیرش در دانشگاه برای اکثر آنها سهمیه مناطق به تعداد ۹۲۲ نفر (۸۰/۹ درصد) بوده است. تحصیلات پدر و مادر این دانشجویان، لیسانس (۲۴/۷ درصد)، دیپلم (۳۴/۲ درصد) بوده و تعدادی از پدران (۴/۲ درصد) و مادران (۶/۵ درصد) آنها بی سواد بوده‌اند. شغل پدر اکثر این دانشجویان آزاد (۳۰/۳ درصد) و شغل مادران شان خانه‌داری (۶۴/۲ درصد) است. جدول ۱ نشان می‌دهد که در بین گروه‌های دانشجویان دختر و پسر در اکثر شاخص‌های آماری خرده مقیاس سیاهه خشم صفت - حالت تفاوت معناداری به چشم نمی‌خورد. انجام آزمون تی مستقل بین این دو گروه نیز نشان داد که به جز خرده مقیاس‌های خشم حالت و کنترل خشم بیرونی در خرده مقیاس‌ها دیگر تفاوت معناداری وجود ندارد. بدین معنا که میانگین دو خرده مقیاس خشم حالت و کنترل خشم بیرونی گروه دختران در مقایسه با گروه پسران بالاتر است. از این رو محاسبه اعتبار خرده مقیاس‌ها و جداول هنجار برای این دو گروه بدون تمایز جنسیتی محاسبه و فقط تفکیک این دو فقط در خرده مقیاس‌های خشم حالت و کنترل خشم بیرونی صورت گرفت.

جدول ۱- شاخص‌های آماری خرده مقیاس‌های سیاهه خشم صفت - حالت در بین دانشجویان دختر (N=۵۵۴) و پسر (N=۵۸۶) گروه نمونه

متغیر	جنسیت	میانگین	انحراف معیار	مقدار احتمال
خشم حالت	دختر	۲۲/۱۰	۸/۷۴	۰/۰۳۰
	پسر	۲۱	۷/۶۸	
خشم صفت	دختر	۱۹/۸۵	۵/۲	۰/۱۹۱
	پسر	۲۰/۲۴	۴/۹۵	
ابراز خشم درونی	دختر	۱۸/۴۰	۳/۸۵	۰/۲۹۱
	پسر	۱۸/۶۴	۳/۸۰	
ابراز خشم بیرونی	دختر	۱۷/۱۹	۳/۶۹	۰/۸۳۱
	پسر	۱۷/۲۴	۳/۹	
کنترل خشم درونی	دختر	۲۰/۵۲	۵/۰۳	۰/۶۴۱
	پسر	۲۰/۳۹	۴/۸۵	
کنترل خشم بیرونی	دختر	۲۱/۰۴	۴/۷۷	۰/۰۲۱
	پسر	۲۰/۱۹	۴/۷۳	

جهت محاسبه ضرایب اعتبار هر یک از خرده مقیاس‌ها از سه شیوه آلفای کرونباخ، روش تنصیف و شیوه بازآزمایی (به فاصله دو هفته) استفاده شد (جدول ۲). یافته‌های ارائه شده در جدول ۲ نشان از همسانی درونی و اعتبار بالایی خرده مقیاس‌ها دارد.

برای استخراج جداول هنجاری، پس از محاسبه نمرات خام هر یک از آزمودنی‌ها در هر یک از خرده مقیاس‌های آزمون، نمرات نرمال استاندارد (نمره Z) هر فرد نسبت به عملکرد دیگر افراد گروه بدست آورده شد. در ادامه نیز نمرات تی هر فرد در هر یک از زیرمقیاس‌ها مورد محاسبه قرار گرفت.

جدول ۲- ضرایب اعتبار خرده مقیاس‌های سیاهه خشم حالت - صفت در بین دانشجویان دختر (N=۵۵۴) و پسر (N=۵۸۶) گروه نمونه

خرده مقیاس	جنسیت	آلفای کرونباخ	تنصیف ضریب بازآزمایی
		(N=۱۱۴۰)	(N=۶۰)
خشم حالت	دختر	۰/۹۳	۰/۹۳
	پسر	۰/۹۲	۰/۹۲
خشم صفت	دختر و پسر	۰/۸۳	۰/۸۲
	دختر و پسر	۰/۶۰	۰/۵۸
ابراز خشم بیرونی	دختر و پسر	۰/۷۳	۰/۷۲
	دختر و پسر	۰/۸۹	۰/۸۹
کنترل خشم بیرونی	دختر	۰/۸۷	۰/۸۷
	پسر	۰/۸۷	۰/۸۷

در ادامه جهت مشخص نمودن میزان انسجام درونی ابزار و روابط بین خرده مقیاس، ضرایب همبستگی بین خرده مقیاس‌ها مورد محاسبه قرار گرفت که نتایج آن در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳ نشان می‌دهد که در گروه پسران و دختران، بجز ابراز خشم درونی که با کنترل خشم درونی رابطه‌ای نشان نداد. تمام خرده مقیاس‌ها با هم رابطه معنا دار دارند. لازم به توضیح است که چهار مقیاس خشم حالت، خشم صفت، ابراز خشم درونی و ابراز خشم بیرونی و در هر دو گروه دانشجویان با کنترل خشم درونی و بیرونی رابطه معکوس و معنادار نشان داده‌اند. برای بررسی روایی‌های ملاکی، همگرا، واگرا و سازه سیاهه خشم، ضرایب همبستگی خرده مقیاس‌های این ابزار با ابزارهای موازی مورد محاسبه قرار گرفت (جدول ۴). نتایج نشان داد خرده مقیاس خشم‌انگیز خشم مقیاس خشم چند وجهی با کنترل خشم درونی و بیرونی رابطه معکوس و با بقیه خرده مقیاس‌ها رابطه مستقیم دارد. موقعیت‌های خشم‌انگیز این ابزار نیز در هر دو جنس با کنترل خشم درونی و بیرونی رابطه معکوس و با خشم صفت رابطه مستقیم دارد.

جدول ۳- ضرایب همبستگی بین خرده مقیاس‌های سیاهه خشم حالت - صفت در بین دانشجویان دختر (N=۵۵۴) و پسر (N=۵۸۶) گروه نمونه

جنسیت	متغیر	خشم حالت	خشم صفت	ابراز خشم درونی	ابراز خشم بیرونی	کنترل خشم درونی
دختر	خشم حالت	-				
	خشم صفت	۰/۵۴*	-			
	ابراز خشم درونی	۰/۲۳*	۰/۲۸*	-		
	ابراز خشم بیرونی	۰/۳۳*	۰/۶۰*	۰/۲۸*	-	
	کنترل خشم درونی	-۰/۲۸*	-۰/۴۵*	۰/۰۵	-۰/۳۵*	-
	کنترل خشم بیرونی	-۰/۲۶*	۰/۴۶*	۰/۰۸	-۰/۳۸*	۰/۸۵*
پسر	خشم حالت	-				
	خشم صفت	۰/۴۶*	-			
	ابراز خشم درونی	۰/۲۴*	۰/۳۰*	-		
	ابراز خشم بیرونی	۰/۳۱*	۰/۶۴*	۰/۱۷*	-	
	کنترل خشم درونی	-۰/۲۱*	-۰/۴۷*	۰/۰۲	-۰/۴۱*	-
	کنترل خشم بیرونی	-۰/۲۱*	-۰/۵۱*	۰/۰۵	-۰/۴۹*	۰/۸۴*

*P<۰/۰۵

مستقیم دارد.

یافته‌ها نشان می‌دهند که روان‌رنجور خوبی در دختران با خشم حالت، ابراز خشم درونی و کنترل خشم درونی رابطه مستقیم دارد، ولی در پسران این رابطه فقط بین روان‌رنجور خوبی و کنترل خشم درونی مشاهده شد. برون‌گرایی نیز در گروه پسران فقط با کنترل خشم درونی و بیرونی رابطه دارد، ولی در دختران رابطه‌ای نشان نمی‌دهد. گشودگی نیز هم در دختران و هم پسران با خشم صفت رابطه معکوس نشان داد. در ضمن، در گروه دختران با کنترل خشم درونی و بیرونی رابطه مستقیم، ولی با ابراز خشم بیرونی رابطه معکوس نشان داد. صفت موافق بودن نیز فقط در گروه پسران با کنترل درونی و بیرونی رابطه مستقیم نشان داد، ولی در گروه دختران رابطه‌ای مشاهده نشد. وظیفه‌شناسی هم در گروه دختران و هم پسران با خشم حالت رابطه معکوس و با کنترل خشم درونی و بیرونی رابطه مستقیم نشان داد در ادامه به منظور بررسی روایی افتراقی سیاهه خشم، ابتدا افراد گروه نمونه بر اساس نمره سیاهه هوش هیجانی مرتب شدند. سپس دو گروه پایین (۲۷ درصد افراد پایین پیوستار نمره هوش هیجانی) و گروه بالا (۲۷ درصد افراد بالای پیوستار هوش هیجانی) جدا شده و این دو گروه با استفاده از آزمون تی مستقل در تک تک خرده مقیاس‌های سیاهه خشم مورد مقایسه قرار گرفتند که نتایج آن در جدول ۵ آمده است. البته لازم به ذکر است که این گروه از آزمون‌هایی که هم به سیاهه هوش هیجانی و هم سیاهه خشم صفت حالت پاسخ داده بودند، ۱۳۰ نفر بود که ۲۷ درصد آنها ۳۵ نفر (مجموع دوگروه ۷۰ نفر) وارد تحلیل شد.

این در حالی است که در گروه دختران نیز با ابراز خشم درونی به طور مستقیم مرتبط است. نگرش خصمانه نیز با کلیه خرده مقیاس‌های خشم صفت و حالت در هر دو جنس رابطه مستقیم دارد، به جز با کنترل خشم درونی و بیرونی که با آنها رابطه معکوس دارد. این رابطه معکوس در دختران معنادار نبوده و در گروه دانشجویان پسر، رابطه معکوس معنادار است. خشم بیرونی در پسران با هیچ‌یک از خرده مقیاس‌های سیاهه خشم صفت و حالت به طور معناداری مرتبط نیست، ولی در گروه دانشجویان دختر با خشم صفت، ابراز خشم درونی و بیرونی ارتباط مستقیم و معنادار دارد.

همچنین نتایج نشان داد خشم درونی نیز در هر دو جنس فقط با خرده مقیاس‌های خشم صفت و ابراز خشم درونی در ارتباط مستقیم است، ولی با دیگر خرده مقیاس‌ها ارتباط معناداری در هیچ یک از دو جنس نشان نداد.

یافته‌ها نشان می‌دهند که بین خصومت مهارشده افراطی در هر دو جنس با خرده مقیاس‌های خشم حالت، خشم صفت و ابراز خشم درونی رابطه مستقیم معنادار وجود دارد، این در حالی است که ابراز خشم بیرونی فقط در دختران چنین رابطه‌ای را نشان داد. خصومت مهارشده افراطی در هر دو جنس با کنترل خشم درونی و بیرونی رابطه معکوس ولی بدون معنا نشان داد. نمره مقیاس شادکامی هم در دختران و هم پسران نیز با تمام خرده مقیاس‌های سیاهه خشم حالت - صفت رابطه معنادار دارد، به جز با ابراز خشم درونی در پسران. این رابطه طوری است که در آن شادکامی با خشم حالت و صفت، ابراز خشم درونی و بیرونی رابطه معکوس و با کنترل خشم درونی و بیرونی رابطه

جدول ۴- ماتریس ضرایب همبستگی خرده مقیاس‌های سیاهه خشم با ابزارهای موازی

ابزار	خرده‌مقیاس	جنسیت	خشم حالتی	خشم صفت	ابراز خشم درونی	ابراز خشم بیرونی	کنترل خشم درونی	کنترل خشم بیرونی
خشم انگیزشی		دختر	۰/۳۵*	۰/۶۸*	۰/۵۲*	۰/۴۴*	۰/۴۱*	۰/۴۲*
		پسر	۰/۴۶*	۰/۶۱*	۰/۲۹*	۰/۴۶*	۰/۴۴*	۰/۴۸*
موقعیت‌های خشم انگیز		دختر	۰/۱۹	۰/۳۰*	۰/۰۱	۰/۰۹	۰/۲۸*	۰/۳۵*
		پسر	۰/۲۱	۰/۳۹*	۰/۳۴*	۰/۰۹	۰/۲۷*	۰/۲۹*
ملاکی (مقیاس خشم چند وجهی) (N=۲۳۸)	نگرش خصمانه	دختر	۰/۲۹*	۰/۵۱*	۰/۴۷*	۰/۲۶*	۰/۱۲	۰/۰۲
		پسر	۰/۴۰*	۰/۴۲*	۰/۳۳*	۰/۲۴*	۰/۳۴۷*	۰/۲۹*
خشم بیرونی		دختر	۰/۰۷	۰/۳۴*	۰/۳۱*	۰/۲۷*	۰/۰۶	۰/۰۱
		پسر	۰/۰۸	۰/۰۱	۰/۱۴	۰/۰۵	۰/۰۳	۰/۰۷
خشم درونی		دختر	۰/۰۷	۰/۲۷*	۰/۵۶*	۰/۰۲	۰/۰۱	۰/۱۶
		پسر	۰/۱۰	۰/۲۶*	۰/۳۱*	۰/۰۱	۰/۱۳	۰/۰۸
همگرا (مقیاس خصومت مهار شده) (N=۲۵۱)	نمره کل	پسر	۰/۲۱*	۰/۰۳	۰/۲۳*	۰/۰۱	۰/۱۶	۰/۰۵
		دختر	۰/۳۹*	۰/۳۵*	۰/۴۱*	۰/۳۲*	۰/۴۹۷*	۰/۳۶*
واگرا (مقیاس شادکامی) (N=۲۶۱)	نمره کل	پسر	۰/۵۴*	۰/۴۴*	۰/۱۹	۰/۲۷*	۰/۵۴*	۰/۴۸*
		دختر	۰/۲۳*	۰/۰۶	۰/۲۴*	۰/۰۶	۰/۲۴*	۰/۰۷
روان‌رنجور خوبی		پسر	۰/۰۴	۰/۰۹	۰/۰۸	۰/۰۵	۰/۲۳*	۰/۰۱
		دختر	۰/۰۶	۰/۰۸	۰/۰۵	۰/۰۱	۰/۰۳	۰/۰۵
برون‌گرایی		پسر	۰/۱۵	۰/۱۲	۰/۰۷	۰/۰۵	۰/۲۶*	۰/۲۸*
		دختر	۰/۰۴	۰/۲۷*	۰/۰۱	۰/۲۹*	۰/۳۳*	۰/۳۵*
سازه (شخصیت پنج عاملی) (N=۲۴۰)	گشودگی	پسر	۰/۰۸	۰/۲۴*	۰/۰۱	۰/۰۳	۰/۰۲	۰/۰۲
		دختر	۰/۱۵	۰/۰۴	۰/۱۹	۰/۱۲	۰/۱۷۰	۰/۰۱
موافق بودن		پسر	۰/۱۰	۰/۰۹	۰/۱۹	۰/۱۱	۰/۲۷*	۰/۲۹*
		دختر	۰/۲۶*	۰/۰۲	۰/۰۸	۰/۱۸	۰/۳۵*	۰/۲۳*
وظیفه‌شناسی		پسر	۰/۲۹*	۰/۰۶	۰/۱۳	۰/۰۸	۰/۲۵*	۰/۲۵*

*P<۰/۰۵

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهند که در گروه بالا و پایین هوش هیجانی نیز در تک تک خرده مقیاس‌های سیاهه صفت حالت تفاوت معناداری دارند. این تفاوت به گو نه ای است که میانگین چهار خرده مقیاس خشم حالت، خشم صفت، ابراز خشم درونی و ابراز خشم درونی گروه پایین بیشتر از گروه بالا و میانگین دو خرده مقیاس کنترل خشم درونی و کنترل خشم بیرونی گروه دارای هوش هیجانی بالا، بیشتر است. به منظور بررسی روایی سازه با استفاده از تحلیل عاملی، به طور جداگانه بخش‌های سه گانه (اول، دوم و سوم) مورد تحلیل قرار گرفت که نتایج آن در سطور زیر ارائه شده است.

بخش اول شامل خشم حالت است و در برگزیده ۱۵ آیتم اول آزمون است. انجام تحلیل عاملی اکتشافی^۱ به شیوه تحلیل مؤلفه‌های اصلی و انجام چرخش واریماکس^۲ روی این آیتم‌ها سه مؤلفه با ارزش ویژه

جدول ۵- نتایج آزمون تی مستقل مقایسه دو گروه هوش هیجانی در خرده مقیاس‌های سیاهه خشم (N=۷۰)

متغیر	گروه	میانگین	انحراف معیار	مقدار احتمال
خشم حالت	پایین	۲۳/۶۷	۹/۹۱	۰/۰۴۱
	بالا	۱۸/۹۲	۶/۶۶	
خشم صفت	پایین	۲۲/۲۸	۶/۳۲	۰/۰۱۲
	بالا	۱۸/۴۴	۵/۴۴	
ابراز خشم درونی	پایین	۱۹/۶۵	۳/۶۲	۰/۰۱۱
	بالا	۱۶/۶۷	۴/۱۵	
ابراز خشم بیرونی	پایین	۱۸/۹۶	۴/۳۱	۰/۰۲۱
	بالا	۱۶/۲۳	۴/۰۹	
کنترل خشم درونی	پایین	۱۸/۵۰	۴/۹۸	۰/۰۳۱
	بالا	۲۱/۴۸	۴/۴۸	
کنترل خشم بیرونی	پایین	۱۸	۳/۹۷	۰/۰۱۱
	بالا	۲۱/۳۰	۳/۶۸	

1- exploratory

2- varimax

آنچه در این میان جالب است این است که مطالعات نشان داده‌اند که خشم حالت و کنترل بیرونی خشم در پسران نسبت به دختران کشورهای روسیه و آمریکا بالا است. در حالی که این یافته در ایران دقیقاً به صورت عکس است. بدین معنا که در دانشجویان دختران ایرانی تجربه خشم حالت بیشتر از پسران ایرانی بوده و در مقایسه با پسران تمایل بیشتری به کنترل بیرونی خشم دارند. به عبارت دیگر در جمعیت ایرانی، دختران در عین حالی که خشم حالت بیشتری را در مقایسه با پسران تجربه می‌نمایند؛ ولی از ابراز آن امتناع نموده و کنترل بیشتری بر آن اعمال می‌نمایند. از دلایل احتمالی این امر می‌توان به تفاوت‌های فرهنگی در زمینه نقش‌های جنسیتی موجود در بین این جوامع اشاره نمود.

از ویژگی‌های منحصر به فرد پژوهش حاضر، کیفیت روایی‌یابی آن است که تقریباً در هیچ‌یک از مطالعات انجام گرفته در کشورهای دیگر، مشاهده نگردیده است. در این پژوهش، روایی محتوای سیاهه پس از بررسی توسط متخصصان مورد تأیید قرار گرفت؛ و روایی ملاکی نیز با استفاده از سیاهه خشم چند بعدی (۱۹) مورد بررسی قرار گرفت. روابط منطقی و مطابق با پیشینه این دو آزمون نشان از روایی ملاکی سیاهه خشم حالت - صفت است. از یک سو رابطه سیاهه خشم حالت - صفت با مقیاس مهار افراطی خصومت، به لحاظ نظری و بر مبنای یافته‌های پژوهشی (۳۳) دلیلی بر روایی همگرایی مقیاس خشم است. از سوی دیگر رابطه معکوس سیاهه شادکامی و سیاهه‌های خشم صفت - حالت نشان داد که سیاهه خشم از روایی و اگرایی لازم برخوردار است. این نتایج با یافته‌های دنیر^۲ (۲۰۰۰)، کار (۲۰۰۴)، شوارتز^۳ و همکاران (۱۹۸۱) و وان کلیف^۴ و همکاران (۲۰۰۴) را مورد تأیید قرار می‌دهد (۳۶، ۳۵، ۱۵). بررسی روایی همگرا و اگرایی سیاهه خشم حالت و صفت نیز از ویژگی‌های منحصر به فرد این مطالعه است که در هیچ‌یک از پژوهش‌های قبلی به آن توجه نشده است.

همچنین نتایج پژوهش حاضر نشان داد افراد دارای هوش هیجانی بالا، نسبت به افراد با هوش هیجانی پایین در کنترل خشم خود چه به صورت درونی و چه به صورت بیرونی موفق‌تر عمل کرده و رفتارهای سازش یافته‌تری بروز می‌دهند. این یافته‌ها علاوه بر تأیید روایی افتراقی سیاهه خشم، با یافته‌های مایر و همکاران (۱۹۹۸)، اسمیت و همکاران (۲۰۰۱)، براکت و همکاران (۲۰۰۴)، و رضانی و عبدالمی (۱۳۸۵) همسو می‌باشد (۱۳-۱۱، ۵).

بالا را نشان داد که در مجموع حدود ۶۶ درصد از واریانس تغییرات این بخش را تبیین می‌کرد. از ۱۵ آیتم وارد شده برای تحلیل عاملی، به ترتیب ۱۱ و ۴ آیتم در عامل‌های اول و دوم، بارگذاری کردند. انجام تحلیل عاملی بخش دوم با روش مؤلفه‌های اصلی و چرخش واریماکس نشان از وجود سه عامل با ارزش ویژه بالای ۱ بود. این سه عامل در مجموع ۶۴/۴۳ درصد واریانس این بخش را تبیین می‌کردند. از ۱۰ آیتم این بخش تعداد آیتم‌های بارگذاری شده در مؤلفه‌های ۱، ۲، ۳ به ترتیب ۳، ۴ و ۳ آیتم بود.

انجام تحلیل عاملی بخش سوم با روش مؤلفه‌های اصلی، استخراج چهار مؤلفه با ارزش ویژه بالای ۱ بوده که در مجموع ۴۸/۵۱ درصد واریانس را تبیین می‌کردند. از ۳۱ آیتم این بخش تعداد آیتم‌های بارگذاری شده در مؤلفه‌های ۱، ۲، ۳ و ۴ به ترتیب ۱۶، ۷، ۴ و ۵ آیتم بود.

بحث

مطالعه حاضر نشانگر حمایت از روایی و اعتبار نسخه ایرانی سیاهه خشم حالت - صفت اسپیلبرگر است. نتایج نشان داد هر یک از بخش‌ها و زیرمقیاس‌های این سیاهه، دارای همسانی درونی (۰/۶۰ تا ۰/۹۳)، ضریب تنصیف (۰/۵۷ تا ۰/۸۹) و ضریب بازآزمایی (۰/۷۲ تا ۰/۹۳) فوق العاده است. این یافته با نتایج مطالعات لیندکویست و همکاران (۲۰۰۳)، برتریو و همکاران (۱۹۹۹)، کاسینوف و همکاران (۱۹۹۷)، واندرپلگ (۱۹۸۸)، اخهارت و همکاران (۱۹۹۵)، نایت و همکاران (۱۹۸۸) و اسپیلبرگر و همکاران (۱۹۹۵) همسو است (۴۴-۳۸). البته لازم به ذکر است که گزارش نتایج این مطالعات بدون در نظر گرفتن جنسیت صورت گرفته است؛ ولی نتایج پژوهش حاضر حاکی از اعتبار مطلوب سیاهه خشم و خرده‌مقیاس‌های آن در هر دو جنس است. همچنین مطالعه حاضر نشان داد ابراز درونی خشم که در هر دو جنسیت پسر و دختر دارای اعتبار نسبتاً پایین است. اعتبار پایین این خرده‌مقیاس در مطالعه مختاری (۱۳۸۰) و رضانی و عبدالمی (۱۳۸۵) نیز گزارش شده است (۳۲، ۱۳). از دلایل احتمالی اعتبار پایین این خرده‌مقیاس می‌توان به عدم وجود آگاهی کامل افراد از احساسات و هیجانات درونی خود اشاره نمود.

بررسی تفاوت‌های احتمالی میزان تجربه خشم نشان داد که به جز خرده‌مقیاس‌های خشم حالت و کنترل بیرونی خشم، در سایر خرده‌مقیاس‌ها، بین دو جنسیت تفاوت معنادار وجود ندارد. این یافته با مطالعات اخهارت و همکاران (۱۹۹۵) و کوپر و اپرسون (۱۹۹۱) ناهمسو است (۴۵، ۴۲)؛ ولی با مطالعات کاسینوف و همکاران (۱۹۹۷) و اسپیلبرگر و همکاران (۱۹۹۵) همسو است (۴۴، ۴۰). ولی

1- loading
3- Schwartz

2- Denier
4- Van Kleef

اصلی دارد، بیشتر بودن یک عامل استخراج شده در بخش سوم سیاهه است؛ که بررسی و تأمل بیشتری را می‌طلبد. ناگفته نماند که آیتم‌های بارگذاری شده در هر یک از این عامل‌ها، در برخی موارد متفاوت با آیتم‌های تعریف شده توسط سازنده آزمون است.

نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نشان از کفایت لازم نسخه فارسی سیاهه خشم حالت- صفت برای سنجش خشم در جمعیت‌های فارسی‌زبان دارد. لذا از این سیاهه می‌توان به عنوان ابزاری جهت سنجش خشم صفت و حالت در پژوهش‌ها و مجموعه‌های بالینی استفاده نمود. از طرف دیگر، همسانی و مشابهت نتایج حاصل از مطالعات انجام یافته در کشورهای مختلف، نشان از مشابهت شیوه‌های تجربه هیجانات علی‌الخصوص در بین افراد جوامع مختلف است. لذا نظریه بیان شده توسط اسپلبرگر و ابزار ساخته شده از آن را می‌توان جهانی دانست. البته از آن جایی که بسیاری از مطالعات اعتبار و روایی یابی سیاهه خشم در شهرهای بزرگ و اکثراً در جمعیت‌های دانشجویی و با سطح تحصیلات بالا انجام یافته است؛ مطالعات آتی در جمعیت‌های کم‌سواد و بی‌سواد و جمعیت‌های غیرشهری و روستایی می‌تواند به غنی‌تر شدن ادبیات این حوزه پژوهشی کمک‌کننده باشد.

یافته‌های پژوهش حاضر در خصوص ارتباط خرده‌مقیاس‌های سیاهه خشم با روان‌رنجور خوبی، گشودگی، توافق، و وظیفه‌شناسی همسو با مطالعات (۹، ۸، ۷) است؛ که تأییدی بر روایی سازه ابزار سیاهه خشم است.

همبستگی درونی خرده‌مقیاس‌های یک آزمون حاکی از روایی سازه آن است. در نتایج پژوهش حاضر در این باره همسو با نتیجه مطالعه اسپلبرگر (۱۹۹۷)، اخهارت و همکاران (۱۹۹۵)، کاسینوف و همکاران (۱۹۹۷)، لیندکویست و همکاران (۲۰۰۳) و مختاری (۱۳۸۰) نشان داد که بین خرده‌مقیاس‌های مختلف سیاهه خشم حالت- صفت در هر دو جنس دختر و پسر همبستگی مطلوبی وجود دارد، به استثنای بروز درونی خشم که رابطه ناچیزی با کنترل درونی و بیرونی خشم در هر دو جنس دارد (۴۴، ۳۸، ۳۷، ۳۲). نتایج تحلیل عاملی نشان داد که در هر یک از بخش‌های سیاهه خشم حالت- صفت اسپلبرگر ۲، تعداد عامل‌های استخراج شده برابر با تعداد عامل‌های مشخص شده توسط سازنده آزمون است. این یافته با نتایج حاصل از مطالعات لیندکویست و همکاران (۲۰۰۳)، برتریو و همکاران (۱۹۹۹)، کاسینوف و همکاران (۱۹۹۷)، واندرپلگ (۱۹۸۸)، اخهارت و همکاران (۱۹۹۵)، نایت و همکاران (۱۹۸۸) و اسپلبرگر و همکاران (۱۹۹۵) مطابقت دارد. تنها موردی که تفاوت جزئی با سیاهه

منابع:

- 1-Rio J. M. Emotion and motivation. Seidmohammadi Y. (Persian translator). Frist edition. Tehran. Nashreh Viraiesh Publication; 2006.
- 2-Smith B A, Kinney T A, Donzella B. The Influences of Gender, self-discrepancies and self-awareness on anger and verbal aggressiveness among us colleg students. the journal of social psychology 2001; 141 (4): 245-275.
- 3- Agneta G, Fischer. R. Gender and emotion, social psychological perspective. 2000.
- 4- Friedman M, Rosenman R.H. Type A behavior and your heart. New York: Knopf; 1974, pp.
- 5- Dembroski T M, Costa P.T. Cronary pron behavior: components of type A and hostility. Journal of Personality 1987; 55: 212-235.
- 6- Maddi S R, Brow M, Khoshaba DM, Vaitkus M. Relationship of hardiness and religiousness to depression and anger. Consulting Psychology Jouranal 2006; 58(3): 148-161.
- 7- Barrio V, Aluja A, Spielberger C. Anger assessment with STAXI-CA. Personality and individual differences 2004; 37: 227-244.
- 8- Bettencourt B A, Talley A, Benjamin A J, Valentine J. Personality and aggressive behavior under provoking and neutral conditions: A meta-analytic review. Psychological Bulletin 2006; 132(5): 751-777.
- 9- Smits D M, Boesk P.D. From anger to verbal aggression: Inhibition at different levels. Personality and Individual Differences 2007; 43: 47-57.
- 10-Ford W. Anger kills. Kadkhodaeian M, Zarin kelk, Sh. (Persian translator). Frist edition. Tehran. Firouzeh Publication; 1379.
- 11- Mayer J D, Caruso D R, Salovey P. Emotional intelligence meets traditional standards for an Intelligence. Intlligence 1999; 27(4): 267-298.
- 12- Brackett MA, Mayer J D, Warner R.M. Emotional intelligence and its relation to everyday behaviour. Personality and Individual Differences 2004; 36:2008-1402.
- 13-Ramazani V, Abdollahi M. [Emotional Intelligence and anger control and expression among students (Persian)]. Quarterly Journal of Psychology 2006; 1: 66- 83.
- 14- Julkunen J, Ahlstrfm R. Hostility, anger, and sense of coherence as predictors of health-related quality of life. Results of an ASCOT substudy. Journal of Psychosomatic Research 2006; 61: 33- 39.
- 15- Alen C. Positive psychology. Sharifi H, Najafizandi J. (Persian translators). Frist edition. Tehran. Sokhan Publication; 2006.
- 16- Dahlen E R, Deffenbacher J.L. Anger management: Empirically supported cognitive therapies, current status and future promise, New York. 2001.
- 17- Disgiruseppe R, Chip T. Anger treatment for adults: A meta-analytic review. Journal of clinical psychology 2003; 10: 254.
- 18- Zelin M, Adler C, Myersen P. Anger self- report: An objective questionnaire to the measurement of aggression. Journal of consultancy and clinical psychology 1972; 39: 340.
- 19- Siegel J. The multidimensional anger inventory. Journal of Personality and social psychology 1986; 51: 191-200.
- 20- Novaco R. Anger control: The development and evaluation of an experimental treatment. Lexington, MA: Lexington Books / D. C. Health. 1975.
- 21- Spielberger C, Reheiser E. Measuring anxiety, anger, depression, and curiosity as emotional states and personality traits with the SIAI, STAXI and STPI. Comprehensive handbook of psychological

- assessment, Vol. 2. Personality Assessment . Hoboken, N. J: John Wiley & Sons. 2003.
- 22-Besharat M. A. [Psychometry properties of multidimensional anger inventory (Persian)]. Quarterly Journal of Contemporary Psychology In press.
- 23-Graham J. MMPI-2: Assessing personality and psychopathology. Kafi M, Yagubi H. (Persian translators). Second edition. Tehran. Arjmand. 2000.
- 24-Abedi M, Mirshah Jafari E, Liaghatdar M. [Normalization of Oxford Happiness Inventory among students of Esfahan university (Persian)]. Quarterly Journal of Andish va Raftar 2006; 12: 2.
- 25-Ali pour A, Nourbala A, Ejheh J, Motieian H. [Happiness and body Immuniue system (Persian)]. Quarterly Journal of Psychology 1999; 3.
- 26- Schutte N.S. Development and validation of a measure at emotional intelligence. personality and individual differences 1998; 25:167-177.
- 27- Giganc GE, Palmer BRH, Manocha R, Stough C. An examination of the factor structure of the schutte self-report emotional intelligence (SSREI) scale. Personality and Individual Differences 2005; 39:1029-1042.
- 28- Schutte NS, Malou JM, Thorsteinsson EB, Bhullar N, Rooke S.E. A meta-analytic investigation of the relationship between emotional intelligence and health. Personality and Individual Differences 2007; 42:921- 933.
- 29- Austin EJ, Saklofske DH, Haung SH, McKenney D. Measurment of trait emotional intelligence: Testing and cross-validating a modified version of Schutte et al.s(1998) measure. Personality and Individual Differences 2004; 38: 555-562.
- 30- Besharat M.A. Psychometric properties of Farsi version of the Emotional Intelligence Scale-41 (FEIS-41). Personality and Individual Differences 2007.
- 31-Gharusi Farshi M. [New approach in Personality Assessment (Persian)]. Tabriz. Jameh Pajhooh 2005.
- 32-Mokhtari F. [Standardization of Spielberger,s Stat- Trait Anger Inventory among students of Esfahan university (Persian)]. Thesis of master of science. Tehran. Depatment of Psycholopt. University of Tarbiat Moallem 2001.
- 33-Gholamali Lavasani M, Kivanzadeh M, Kivanzadeh H. [Relationshippe between achivement motivation, emotional intelligence and contextual variables with student,s academic achivement (Persian)]. Journal of Psychology and Educational Science 2006; 37(1): 99- 123.
- 34- Diener E. subjective well being: the science of happiness and personal for Anational index. American Psychologist 2000; 55(1): 43-84.
- 35- Schwartz G E, Weinberger D R, Singer J.A. Cardiovascular differentiation of happiness ,Sadness, Anger and Fear following imagery and exercise. Psychosomatic medicine 1981; 43 (4): 343-364.
- 36- Van Kleef G A, De Dreu C K W, Manstead S.R. The interpersonal effects of anger and happiness in negotiations. Journal of Personality and Social Psychology 2004; 86(1): 57-76.
- 37- Spielberger C, London P. Blood pressure and injustice. Psychology Today. January, February. 1997.
- 38- Lindquest J K, Daderman A M, Hellstrom A. Swedian adaptations of the Novaco Anger Scale- 1998, the provocation inventory, and the State- Trait Anger Experssion inventory- 2. Social behavior and Personality 2003; 31(8): 773- 788.
- 39-Berteyrou X, Bruchon- Schweitzer M, Spielberger C. The French adaptation of The STAXT- 2 C. D. Spielberger,s State- Trait Anger Experssion Inventory. Assessmen 1999; 6(3): 225- 234.
- 40- Kassinove H, Sukhodolosky D G, Eckhardt C I, Tsytsarev S. Development of a Russian State- Trait Anger Exoerssion Inventory. Journal of Clinhcal Psychology 1997; 53: 543- 557.
- 41- Van der ploeg H.M. The factor structure of the State-Trait Anger Scale. Psychological Reports 1988; 63: 978.
- 42- Knight R G, Chisholom B J, Paulin J M, Waal-Manning H.J. The Spielberger anger expression scale: Some psychometric data. British Journal of Clinical Psychology 1988; 27: 279-281.
- 43- Eckhardt C L, Kassinove H, Tsytsarbv S V, & Sukhodolsky D G. A Russian version of the State-Trait Anger Expression Inventory: Preliminary data. Journal of Personality Assessment 1995; 64: 440-445.
- 44- Spielberger C, Reheiser EC, Sydenan S.J. Measuring the experience, expression and control of anger. In H. Kassinove (Ed.), Anger disorders: Definition, diagnosis, and treatment Washington, DC: Taylor and Francis; 1995, pp: 49-65.
- 45- Kopper B A, Epperson D.L. Women and anger: Sex and sex-role comparisons in the expression of anger. Psychology of Women Quarterly 1991; 15: 7-14.